

Hamza ERKAL / Kandıra Kaymakamı

Yeni Bir Anayasal Kurum

Ombudsman

1929 Ekonomik Krizinden sonra uygulamaya konulan Keynezyen politikalar ve akabinde II. Dünya Savaşı sonrası yeniden toparlanma süreci, bütün ülkelerde refah devleti uygulamalarını arttırmıştır. Buna paralel olarak artan devlet müdahaleleri karşısında, müdahalelerden zarar gören insanların da sayısında artışlar meydana gelmiştir. Fakat son yıllarda kamu yönetiminde meydana gelen zihniyet değişimi, bireyin devletle olan etkileşiminde insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunması noktasında birey lehine doğru bir evrimle söz konusudur. Kamu yönetimi, devletin insan için var olduğunu idrak etmiş ve insanı hizmetin odağına koymayı prensip edinmeye başlamıştır. O yüzden vatandaşların korunması amacıyla, yargısal denetimin dışında hızlı işleyen ve ucuz denetim yolları uygulanmaya başlanmıştır.

Bu denetim yollarının başında Ombudsman gelmektedir. Ombudsman, vatandaşa herhangi bir yük getirmeyen, hızlı işleyen ve sunulan hizmetlerin kalitesini, verimliliğini ve yerindeliğini de denetleyen, vatandaşla idare arasındaki uyumsuzluklarda yargısal sürecin dışında dostane bir çözüm üreten bir kurumdur.

Birçok ülkede uygulama alanı bulan Ombudsmanlık Kurumu, 5548 sayılı yasa ile 2006 yılında "Kamu Denetçiliği Kurumu" olarak Türk Hukuk Sistemine giriş yapmış ancak, Anayasa Mahkemesi tarafından 25.12.2008 günlü ve E. 2006/140, K. 2008/185, sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Şimdi ise 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimlerinden hemen sonra yeni anayasa çalışmaları ile birlikte anayasal engeller ortadan kaldırılarak yeniden gündeme getirilmesi beklenmektedir.

Tanım

Ombudsman kelimesinin gerçekte ne anlam ifade ettiği sistemin uygulandığı ülkelere göre birçok farklılıklar ihtiva etmektedir.

İsveç'te temsilci, sözcü, görevli, koruyucu anlamlarına gelen Ombudsman,, parlamento tarafından parlamentoyu temsil etmek üzere seçilmiş kimse veya kimseleri simgeleyen ve çeşitli bürokratik yapılarca yapılan işlemler hakkında halkın yakınmalarını götürdüğü özel bir büro ya da özel bir memuru anlatmaktadır(Pickl, 1986:37).

En yaygın olarak kullanılan tanım ise Uluslararası Baronun kullan-

dığı tanımdır. Uluslararası Baro, Ombudsmanı; Anayasaya göre veya yasama organının veya parlamentonun aldığı bir karar uyarınca oluşturulan, yasama organına karşı sorumlu olan, hükümet birimleri, memurları ve çalışanları hakkındaki şikayetleri alan, şikayetler üzerine ya da kendi isteği doğrultusunda harekete geçen ve araştırma yapan, aksaklıkları gidermek için izlenecek yollar hakkında tavsiyelerde bulunma ve rapor hazırlama yetkisine sahip, bağımsız, üst düzey devlet memuru olarak tanımlanmaktadır(<http://www.ibanet.org/>).

Tarihsel Gelişimi

Bugünkü anlamıyla Ombudsmanlık Kurumu ilk defa 1809'da İsveç'te ortaya çıkmıştır(Pickl, 1986:39). İsveç kralı Demirbaş Şarl 1709'da Rusya'yla yaptığı savaşta yenilmiş ve akabinde Osmanlıya sığınarak burada ikamet etmiştir. Bu dönemde Osmanlıdaki Başkadılık-Kazasker (Kadi-ül Kudat) kurumundan etkilenecek(Pickl, 1997:800), ülkesindeki düzensizlikleri takip edebilmek için 1713 yılında bir fermanla bir temsilci atamıştır. Yasalara uyulmasını ve memurların yükümlülüklerini yerine gözetmekle görevli kılınan Ombudsman, 1809 yılında anayasal bir organ haline

Ewa Letowska, Ombudsmanı tarif ederken Ombudsman, bir bekçi köpeği gibidir. Havlayabilir ancak ısırmaz. Demişti. Ewa Letowska, "The Polish Ombudsman(The Commissioner for the Protection of Civil Rights)", International and Comparative Law Quarterly, Vol:39. ISSUE 01 January 1990, pp.206-217 S. 209 doi: 10.1093/iclqaj/39.1.206, Published online by Cambridge University Press 17 Jan 2008 <http://journals.cambridge.org/action/displayIssue?jid=ILQ&volumeId=39&issueId=01&seriesId=0>

gelmiştir(Eryılmaz, 2010:318). Bu anayasal düzenlemeyle Ombudsman, hükümet organından bağımsız bir gözetim organı olarak hukuki bir temel kazanmış oldu.

1950'lerden sonra birçok ülkede uygulama alanı bulduktan sonra 3 Ocak 1973 yılında yönetim hukukunun ve yönetsel yargının yaratıcısı olarak kabul edilen Fransa'da, otoriter yönetsel yapıyı yumuşatmak ve yönetimle yurttaşlar arasındaki ilişkileri iyileştirmek amacıyla "Médiateur" ismiyle kurulmuştur(Temizel, 1997:35).

1980'lerden sonra Ombudsman hızla yayılmış ve Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Makedonya, Romanya gibi ülkelerde de kurulduktan sonra(Akıncı, 1999:278-279), Avrupa Birliği düzeyinde 7 Şubat 1992'de, Maastricht'te imzalanan Avrupa Birliği Anlaşması ile "Avrupa Ombudsmanı" yaratılmıştır.

Türk Yönetim Sisteminde "OMBUDSMAN"

Ombudsmanlık Kurumunun, üniter yapısı güçlü ve merkezi yapının çok ön planda olduğu ülkelerde yönetim sistemine adaptasyonu sırasında genellikle yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Türkiye'nin yönetim sisteminin Fransız yönetim sisteminden alınmış olması ve diğer alanlarda da büyük benzerlikler göstermesi nedeniyle Ombudsmanlık Kurumunun orada yasallaştırılması sırasında yaşanan tartışmalar Türkiye için de ışık tutucu niteliktedir.

Fransa'da geleneksel olarak, yönetimle birey arasındaki uyumsuzluklar yönetsel yargı tarafından çözümlendiğinden Ombudsmanın Fransa'ya geliş tartışmalı olmuştur. Ombudsmanlık Kurumuna karşı olanlar genellikle yargı ve yönetim ayırımına ters düşeceğini, Fransız Parlamentosu'nun anayasal olarak böyle bir atama yetkisinin olmadığını, yargısal denetimin iyi işle-

diği dolayısıyla böyle bir kuruma ihtiyaç duyulmadığı gibi eleştiriler olmuştur(Tortop ve diğ, 1993:186). Bu görüşler çerçevesinde bir Ombudsmanın kurulup kurulmaması kamuoyunda, parlamentoda ve akademik ortamlarda tartışılmış ve en iyi Ombudsman Danıştay'dır görüşünün güçlü bir şekilde savunulduğu Fransa'da 1973 yılında Ombudsman kurulmuştur. Fransa'nın, Mediateur (Arbulucu) olarak ifade edilen Ombudsman kurumunu benimsemesi, kurumun artık evrensel bir uygulanabilirlik niteliği olduğunu ortaya koymuştur(Uler, 1990).

Türkiye'de Tarihsel Süreç

Türkiye'de Ombudsman 1970'lerden sonra ilk defa tartışılmaya başlanmış ve ilk çalışma 1978 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Bu çalışma neticesinde Türkiye için nasıl bir Ombudsman bulunabileceğine ilişkin bir kitap basılmıştır(Baylan, 1978) Daha sonra KAYA Raporu(KAYA, 1991:43), kapsamında ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar farklı şekillerde Ombudsman kurumuna vurgu yapılmıştır. TÜSİAD gibi çeşitli meslek örgütleri de yayımladıkları raporlarda Ombudsman kurumuna değinmişlerdir(TÜSİAD, 1983: 90). Daha sonra da Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısında yer almıştır. En son 59. Hükümet zamanında 5548 Sayılı Yasa ile ihdas edilmeye çalışılmış, fakat Anayasa Mahkemesinin 25.12.2008 günlü ve E. 2006/140, K. 2008/185, sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

5548 Sayılı "Kamu Denetçiliği Kurumu" Kanunu

Kanun her ne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olsa da Kamu Denetçiliği Kurumunu nasıl düzenlendiğine bakmak lazım.

5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 1. Maddesi, kanu-

İdari yargının ve yönetsel denetimin var olması yeni denetim yollarına ihtiyaç duyulmayacağı anlamına gelmez. Ombudsman kurumunun uygulandığı ülkelerde idare bireyin hak ve özgürlüklerine daha saygılı olma gereğini duymuş ve idarenin işlerine müdahale etme noktasında Ombudsmana daha az ihtiyaç duyulmuştur. Bunun da anlamı Ombudsmanın varlığı bile idarenin kendini düzeltmesine yetmiştir.

nun amacını belirlemiş, 9. Maddesi ise kurumun görev alanını düzenlemiştir. Bu maddelerde amaç ve görev aynı ifadelerle belirtilmiştir. Buna göre; "Kamu Denetçiliği Kurumu", gerçek ve tüzel kişilerin idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetlerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasada belirtilen nitelikleri çerçevesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygı, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuş olup, aynı konular çerçevesinde görev ifa edecektir(m.1-9.).

Kurum, TBMM Başkanlığına bağlıdır(m.4), ancak Başdenetçi ve denetçilerin yargıç bağımsızlığı mevcuttur(m.12). Başdenetçi ve denetçilerin sahip olduğu bu bağımsızlık sadece görevleriyle sınırlıdır. Kurum özel bütçeli bir kamu tüzel kişisi olarak düzenlenmiştir(m.4). Başdenetçi ve denetçiler Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir(m.11).

Kamu Denetçiliği Kurumunun başında bir Başdenetçi vardır. Ayrıca 7. Madde ile düzenlenen, en fazla 10 denetçiden oluşan Kamu Denetçiliği Kurulu mevcuttur.

Andiçerek göreve başlayan Başdenetçi ve denetçilerin görev süresi 5 yıldır, tekrardan sadece bir dönem daha seçilmeleri mümkündür(m.14).

Kurumun görev alanları belirlenirken bazı işlem, eylem ve faaliyetler kurumun görev alanı dışına çıkarılmıştır(m.9).

Bu istisnalar;

a) Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile re'sen imzaladığı kararlar ve emirler,

b)Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

c) Yargı faaliyetlerine ilişkin işlemler ile yargı mensuplarının işlem ve eylemleri,

ç) Türk Silâhlı Kuvvetlerinin salt askerî hizmete ilişkin faaliyetleridir,

(a) ve (b) fıkralarına baktığımızda bu konuların zaten yargısal denetimin dışında kalan konular olduğu görülecektir. (c) fıkrasının yargısal faaliyetlere ilişkin işlemlerin istisna tutulmasını anlamak mümkün olmakla beraber, yargı mensuplarının eylem ve işlemlerini istisna tutmanın hiçbir anlamı yoktur. Çünkü yargı mensuplarının yaptığı idari nitelikte faaliyetler, işlem ve eylemler de vardır. Bunların kapsama alınması daha uygun olurdu. Ayrıca (d) fıkrasının kapsam dışı tutulması da pek mantıklı değildir. Belki askeri konularla ilgili ayrı bir düzenleme yapılarak sırf "Askeri Ombudsman" bile kurulması mümkündür. Demokratikleşme yönünde önemli adımlar atılmışken bu konunun kapsam dışı tutulması çok anlamlı olmayacaktır.

Kuruma, gerçek ve tüzel kişiler başvurabilirler. Yabancılar ancak

karşılıklılık ilkesine istinaden başvurabilirler. Kuruma, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da başvurulabilir. Başvurulardan herhangi bir ücret alınmaz(m.17).

Kurumun denetçileri inceleme ve araştırma yaparken idareden talep edecekleri bilgi ve belgeler ancak, devlet sırrı veya ticarî sır niteliğinde ise en üst makam veya kurulca gerekçesi belirtilmek suretiyle verilmeyebilir. Bu nitelikte olmayan bütün bilgi ve belgeler verilmek zorundadır(m.18). İnceleme ve araştırmalar en geç 6 ay içinde sonuçlandırılmak zorundadır(m.20/1).

İnceleme ve araştırma sonucunda, kurum, inceleme ve araştırma sonucunu ve varsa önerilerini ilgili mercie ve başvurana bildirir. Kurum, başvurana, işleme karşı başvuru yollarını da gösterir(m.20/2).

İdare kurumun inceleme ve araştırma sonucunda önereceği işlemi veya çözüm yolunu uygular. Eğer ilgili idare bu işlem ve çözüm yolunu uygulanabilir nitelikte görmüyorsa bunun gerekçesini otuz gün içinde kuruma bildirmek durumundadır(m.20/3).

Kurul, her takvim yılı sonunda yürütülen faaliyetleri ve önerileri kapsayan bir rapor hazırlayarak TBMM sunar. TBMM raporu görüşüp Resmî Gazetede yayımlayarak kamuoyuna duyurur. Kurul ayrıca açıklanmasında fayda gördüğü hususları her zaman kamuoyuna duyurabilir(m.22).

5548 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Neden İptal Edildi?

5521 Sayılı yasayla düzenlenen "Kamu Denetçiliği Kurumu" Cumhurbaşkanınca veto edilerek geri gönderilmiş ve TBMM yeniden görüşerek 5548 sayılı yasa şeklinde onaylanmak üzere cumhurbaşkanlığına göndermiş ancak bu kez Cumhurbaşkanı Anayasa mahkemesine iptali için dava açmıştır. Ayrıca 125

milletvekili de Anayasa Mahkemesine yasanın iptali için dava açmışlardır.

Cumhurbaşkanının geri gönderme gerekçeleri ile iptal davasında sunduğu gerekçeler ve 125 milletvekilinin iptal gerekçeleri hemen hemen aynıdır. Bu gerekçeleri özetleyecek olursak;

5548 sayılı Yasa'nın 4. Maddesi ile kurumun, TBMM Başkanlığı'na bağlı olduğu, TBMM'nin idareyi denetleme amacıyla idare dışında bir kurum kurmasının anayasanın 6. ve 87 Maddesiyle bağdaşmadığını iddia etmektedirler. Çünkü, Anayasa'nın Başlangıç bölümünde ve 6. maddesinde, egemenliğin, Türk ulusu adına Anayasa'nın koyduğu ilkelere göre, yetkili organları eliyle kullanacağı; hiçbir kimse ya da organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanmayacağı dolayısıyla yasama ve yürütme erklerinin, Anayasa'da yer verilen işbirliği ve denetime ilişkin kurallar dışında, görev ve yetki yönünden ayrılıklarını öne sürerek TBMM'ne bağlı bir kurum tarafından idarenin denetlenmesinin bu prensibi ihlal olacağı ileri sürülmüştür.

TBMM'nin görevlerinin de sadece Anayasa'nın değişik 87. maddesinde sayılan yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Bakanlar Kurulu'nu ve bakanları denetlemek, Bakanlar Kurulu'na belli konularda yasa gücünde kararname çıkarma yetkisi vermek, bütçe ve kesinhesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek, uluslararası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmek şeklinde ifade edilmektedir.

Bu sebepler sayılarak TBMM'nin yürütmeyi denetlemesinin yalnız siyasal

denetimi kapsadığı ve Anayasa'nın "Yasama" bölümünün 98-100. maddelerinde düzenlenen durumlarla sınırlı olduğu, Anayasa'nın "Yargı" bölümünde bulunan 125. maddesinde, "idare"nin her türlü eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi tutulması nedeniyle "idare"nin eylem ve işlemlerinin, ancak yürütmenin kendi içinde oluşturacağı denetim kurum ya da birimleriyle olanaklı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesinin 11.07.1991 günlü, E. 1990/39, K. 1991/21 sayılı, 3677 sayılı "Sayıştay Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun"un kimi maddelerinin iptali istemiyle açılan dava sonunda verdiği karar bu konuya örnek olarak gösterilmiştir. Bu karara göre; Sayıştay Yasası'nın Başkan ve üyelerinin seçimine ilişkin 5. ve 6. maddeleri Anayasa'nın 87. maddesi yönünden incelenirken; "Anayasa'nın T.B.M.M.'nin görev ve yetkilerini belirleyen 87. maddesi ile Sayıştay'ın görev ve yetkilerini düzenleyen 160. Maddesinde..... TBMM adına denetim yapan anayasal bir organın başkan ve üyelerinin seçimi Anayasa'da gösterilmemiş ise de, bu seçimlerin T.B.M.M. Genel Kurulu'na yapılması anayasal sistemin, diğer bir anlatımla, T.B.M.M. ile Sayıştay arasındaki doğal ilişkinin sonucudur..." demektedirler.

Sonuç olarak TBMM Başkanlığı'na bağlı bir Kamu Denetçiliği Kurumu oluşturulmasının "erkler ayrılığı" prensibi gereği Anayasaya aykırı olduğu, bu nitelikteki bir kurumun anayasal sistemde değişiklik gerektirdiği, yasamanın yürütmeyi denetlemesinin yalnız siyasal denetimi kapsadığı, Anayasa'nın 87. maddesinde idarenin eylem ve işlemlerini denetlemenin yer almadığı, idarenin yargısal denetiminin zaten yapıldığı ancak, yürütmenin kendi içinde denetim birimi kurabileceği iddia edilmiştir.

Konuyu esastan görüşen Anayasa Mahkemesi de iptal kararında bu iddiaların büyük bir kısmını gerekçesinde kullanmıştır. Buna göre;

Anayasa mahkemesi, Anayasa'nın 123. maddesi uyarınca, kamu tüzel kişisi olarak kurulan idari bir kurumun "idarenin bütünlüğü ilkesi" gereğince idarenin bünyesinde ve idari teşkilat yapısı içinde yer alması gerektiğini, bir kamu kurumu ya da kuruluşu kurulurken Anayasa'da öngörülen idari teşkilat yapısı dışına çıkılmasını idarenin bütünlüğü ilkesiyle çelişeceğini belirtmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun TBMM'ne bağlı bir kurum olarak kurulduğunu, oysa Anayasa'nın 123. maddesine göre idari teşkilat içinde merkezi idare veya yerinden yönetim kuruluşları arasında yer alması gereken bir kurumun, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına aykırı olarak "idare" dışında kurulması ve "Yasama"ya bağlanmasını olanaklı görmemiştir.

Esasen Kamu Denetçiliği Kurumu'nun mahiyeti, onun, "idare" içinde yer almasına engeldir. Kamu denetçiliği kurumu, yabancı örneklerin de gösterdiği gibi, idareyi idarenin dışında ve yasama organı adına denetleyen, kendine özgü bağımsız bir kurumdur. Dolayısıyla, kamu denetçiliği kurumunun kurulmasının, "idarenin bütünlüğü ilkesi" ne aykırı olacağı söylenemez(Özbudun, 2009). Kamu yönetiminin denetlenmesi ve kişilerin idare karşısında korunmasını amaçlayan metodlardan bahsedilirken Ombudsman genellikle ayrı bir başlık altında incelendiği gibi, siyasi denetim yöntemleriyle birlikte de ele alınmaktadır(Eryılmaz, 2010:317-318).

Anayasa'nın 87. Maddesinin, TBMM'ne Başdenetçi ve denetçi seçme görev ve yetkisi vermediği, aralarında Anayasa'dan kaynaklanan doğal sayılabilecek bir ilişki de söz konusu olmadığından

bahseden Mahkeme, 87. Madde'nin TBMM'nin bütün görev ve yetkilerini kapsayacak şekilde düşünüldüğünü var saymıştır. Oysa 87'nci maddede "... dan ibarettir" veya "... ile sınırlıdır" gibi sınırlayıcı bir ifade yoktur(Özbudun, 2009). Anayasa'da böyle bir sınırlama olmamasına rağmen, Anayasa Mahkemesinin TBMM için kendi inisiyatifiyle bir sınırlama getirmesi mümkün değildir. Asıl kuvvetler ayrılığı prensibine aykırılık burada oluşmaktadır. Kanaatimizce mahkeme bu kararıyla yetkisini aşarak Anayasada düzenlenmemiş bir konu ile ilgili yorum yaparak hüküm çıkarmaktadır. Oysa, yasa yapma yetkisi TBMM'nindir. Anayasanın 87'nci maddesinde "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ve "Bakanlar Kurulu'nu ve bakanları denetlemek" yetkileri, parlamentoların en doğal yetkileri olarak yer almaktadır. Türkiye'de kanun yapma (yasama) yetkisi, genel ve aslî bir yetkidir. Yani, TBMM'nin kanun yapma yetkisi, Anayasa'nın belli bir hükmüne aykırı olmadıkça, sınırsızdır. İdarenin her işleminin kanuna dayanma zorunluluğunun (idarenin kanunluluğu ilkesi) olmasına karşılık, kanunun Anayasa'dan açık bir icazet alma zorunluluğu yoktur; yeter ki, Anayasa'nın belli bir hükmüne aykırı olmasın(Özbudun, 2009). Zaten Anayasa Mahkemesi kurumun hangi maddelere aykırı olduğunu net belirtememiştir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 87'nci ve Sayıştay'ı düzenleyen 160'ıncı maddelerinde, Sayıştay başkan ve üyelerinin seçiminde TBMM'yi yetkilendiren herhangi bir hüküm olmadığı halde, 3677 sayılı Kanun'un Meclis'e bu yetkiyi veren hükümlerini Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Çünkü "Anayasa'dan kaynaklanan doğal sayılabilecek bir ilişki"nin söz konusu olduğunu kabul etmiştir(E. 1990/39, K. 1991/21). Demek ki TBMM bir kanunla kendisine bazı yetkiler verebilmektedir.

TBMM adına mâlî konularda denetim yapan Sayıştay örneğinde “doğal ilişki” nin varlığını kabul eden Anayasa Mahkemesi’nin, TBMM adına bir tür insan haklarını koruma denetimi yapacak olan Kamu Denetçiliği Kurumu örneğinde niçin bir “doğal ilişki” görmediğini anlamak mümkün değildir(Özbudun, 2009).

TBMM’nin bir Kamu Denetçiliği Kurumu yaratma yetkisi, sadece yasama yetkisinin genelliği ve aslılığı ilkesinden değil, 87’nci maddede açıkça ifade edilen “Bakanlar Kurulu’nu ve bakanları denetlemek” yetkisinden de çıkarılabilir. Bu denetim, parlamenter rejimin özünü oluşturmaktadır. Parlamento denetiminin, elbette idarî faaliyetler de dâhil olmak üzere, yürütmenin tüm işlemlerini kapsamı gayet doğaldır. Bakanlar, birer siyasî şahsiyet olmalarının yanında, kendi bakanlıklarının en yüksek hiyerarşik âmirleridir. Kamu Denetçiliği Kurumu’nun kurulması, TBMM’nin yürütmeyi denetleme yetkisinin doğal bir uzantısı sayılabilir.

Kamu denetçisinin parlamento tarafından seçilmesinde ve onun adına denetim yapmasında yadırganacak hiçbir taraf yoktur. Kamu denetçiliği, ya da Ombudsmanlık kurumunu kabul etmiş olan Batı demokrasilerinin hemen hepsinde durum böyledir(Özbudun, 2009).

Sonuç

Yönetimle birey arasındaki uyumsuzluklar sebebiyle devlete karşı güveni sarsılan vatandaşların bu güvensizlikleri, aynı zamanda bir meşruiyet problemine sebep olmaktadır. Çünkü demokrasilerde vatandaşın memnuniyeti asıldır. İdarenin sunduğu hizmetlerden memnun kalan vatandaşın kendine güveni artar ve daha katılımcı olur.

Daha katılımcı bir toplum oluşturmak için idareyle vatandaş barışık kılmak gerekiyor. Ombudsman gibi bir kurumun buna hizmet edeceği aşikardır. Vatandaşın şikayetleriyle ilgili sorunları çözecek, yönetimin işleyişini bilen tecrübeli bir arabulucuya ihtiyaç vardır. Prensip itibarıyla parlamentoya atanan, ancak hükûmete ve parlamentoya karşı bağımsız olan, yönetimin eylem ve işlemlerinden zarar gören kişilerin haklarını korumaya çalışan Ombudsman bu açığı giderebilecek en uygun mekanizmadır. Ombudsman kurumunun kurulduğu bütün ülkelerde rağbet görmesinin sebebi budur.

Çünkü Ombudsman, bürokratik kuruluşlarca hizmetlerinden yararlanan kişilere iyi, zamanında ve haklarına saygılı bir şekilde hizmet götürülmesi güvencesini veren bir araçtır. Çok geniş bir coğrafyada faaliyet alanı bulmasının sebebi de formaliteden uzak ve hızlı bir şekilde

harekete geçirilebilmesi, arkasında parlamento desteği bulunması, hukuki bir takım uyumsuzlukları çözüp yönetime önerebilmesi, yönetsel denetime benzeyen fonksiyonları ile karma bir denetim kuruluşu ya da arabulucu veya bir hakem görevi ifa etmesindendir.

Ombudsmanın sağlayacağı en önemli diğer bir katkı da faaliyet alanı içinde idarenin olumlu davranış standartlarını yükseltmesidir. Oluşturulan bu mekanizmalar sayesinde vatandaşın haklarının korunması noktasında kendini güvende hissetmeye başlaması sistemin olumlu bir katkısı olacaktır.

Vatandaşın, haklı olduğunu düşündüğü konularda idareden yeterli desteği görmediğinde devletten soğuması yerine, olaya onu da tatmin edecek bir ara yol bulmasını sağlayan Ombudsmanın olması kamu yönetiminde bir rahatlama sağlayacaktır.

Sonuç itibarıyla idari yargının ve yönetsel denetimin var olması yeni denetim yollarına ihtiyaç duyulmayacağı anlamına gelmez. Ombudsman kurumunun uygulandığı ülkelerde idare bireyin hak ve özgürlüklerine daha saygılı olma gereğini duymuş ve idarenin işlerine müdahale etme noktasında Ombudsmana daha az ihtiyaç duyulmuştur. Bunun da anlamı Ombudsmanın varlığı bile idarenin kendini düzeltmesine yetmiştir.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Müslüm (1999), Bağımsız idari Otoriteler ve Ombudsman, Beta Yayınları, İstanbul. / BAYLAN, Ömer (1997), “Vatandaşın Yönetenler Karşısındaki Hakları ve İsveç Ombudsman Kurumu”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 48. Ankara. / ERYILMAZ, Bilal (2010), Kamu Yönetimi, Okutman Yayıncılık, Güncellenmiş 3. Bski, Ankara. / KAYA, (1991), KAYA_KAMU YÖNETİMİ ARAŞTIRMASI- TODAİ, Ankara. / ÖZBUDUN, Ergun (2009), Özbudun, Kamu denetçiliği ve Anayasa Mahkemesi, Zaman. 28.04.2009. <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=842299&title=yorum-prof-dr-ergun-ozbudun-kamu-denetçiliği-ve-anayasa-mahkemesi&haberSayfa=0> / PICKL, Victor J. “Ombudsman Sisteminin İslami Temelleri”, çev. Taykan Ataman, Yeni Türkiye, Yıl 3, Sayı 14, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı, Mart-Nisan 1997. / PICKL, Victor J., “Ombudsman ve Yönetimde Reform”, (çev.Turgay Ergun), Amme İdaresi Dergisi, cilt 19, 1986. / TEMİZEL, Zekeriya (1997), Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bağımsız Bir Denetim Organı Ombudsman, IULA_EMME, İstanbul. / TORTOP, Nuri, E.G. İşbir ve B. Aykaç, (1993), Yönetim Bilimi, Yargı Yayınları, Ankara. / TÜŞİAD (1983), Kamu Bürokrasisi, İstanbul. / ULER, Yıldırım (1990), Ombudsman (Kamu Denetçisi), I.Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Üçüncü Çeşitli İdare Hukuku Konuları, Danıştay Yayını, Ankara. / ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI: / 25.12.2008 günlü ve E. 2006/140, K. 2008/185 Sayılı Kararı 11.07.1991 günlü, E. 1990/39, K. 1991/21 Sayılı Kararı / <http://www.ibanet.org/> 12.05.2011